

חקירה נכזדה ונוראה דין שור תם שנגח צפורים משולש

הכפורים, ופר העלם דבר של כזור, ועגלה ערופה". וכן הוא באונקלוס הגר שכתב: "ואמר ליה קריב קדמי עגלין תלתא ועזין תלתא [תלת] דכרין תלתא ושפנינא ובר יונה". למדנו דלשטיטת הני רבנותא "עגלה משולשת" הוא שלוש עגלות. אך בתרגום המיוחס ליונתן על אחר פליג עלייהו, וכתב: "ואמר ליה סב לי תקרוינתין וקריב קדמי עגלא צרת פלת שנין וצרתא צר פלת שנין ועיזא צרת פלת שנין ושפנינא ותסילא צר יון". חזינו דלשטיטתיה "עגלה משולשת" הוא עגלה אחת בת שלוש שנים (יש שמטו ביה הך דשתי עגלות ואייליס נשרפו מאש קודש דיונתן בן עזיאל ולהכי סלקינן לשטיטתיה בחדא). ושני הפירושים הובאו שם גם צפי"ר ר"א אבן עזרא: "עז משולשת י"א ג' עזים. והישר בעיני צה שלש שנים".

ולפי"ז נראה דגבי פורים משולש נמי הני תרי פירושי יתאמרו ביה: דלשטיטת רש"י והגר נראה דפירושו הוא דשלושה ימים נפרדים הוו (דמאי שנא פורים משולש מעגלה משולשת, ושמא תאמר דעגלה נקבה היא וכידוע דיך למעט בנקבות מחמת הצניעות, זה אינו דהא קתני נמי איל משולש), אך לשטיטת התרגום יונתן נראה דהוא פורים אחד בן שלושה ימים (פורים שמו). ובאמת נראה דהוא כחלום פרעה, שצא יום שמו ובריח צמר אחד ובלע להני תלתא יומיה דרזון.

הן אמת דיך לדון בראיה זו, מהא דקי"ל (ר' ע"ז נח ע"ב וחולין קלז ע"ב) דלשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן, ואין להביא ראיה מאיל ועגלה משולשים דקרא לפורים משולש בלשון חכמים. ואף דאם ניטלה נבואה מהנביאים לא ניטלה מהחכמים, אכתי תהיתי שמא השילוש בלשון חכמים מתפרש באופן אחר מהשילוש דקרא. ונתתי אל לבי לתור בחכמה ולחפש ולנבזר בדברי חכמים וחידותם, שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה. וה' הצליח דרכי ושם הבקיאות שקיבלתי במסורת מרבנו הש"ך זקוקללה"ה סייע בידי לכוון האמת לאמיחה של תורה, והמשכיל צעת היא ידוע ויעשה עצמו לרגלי הדום, פן יאכל נא מן האדום אדום, וקדוש יאמר לו מי זה בא מאדום.

דהנה, בסוגיית תשלומי תענית במסכתא תענית יב ע"ב מצינו: "רב יהושע צביה דרב אידי איהלע לבי רב אסי עבדו ליה עגלא תילתא". וכן מצינו בחולין קלג ע"א, שבת יא ע"א וסנהדרין סה ע"ב (וס"ז ע"ב) ועירובין סג ע"א ועוד. וכל הנהו עגלא תילתא פשיטא דהוא לשון חכמים לעגלה משולשת דקרא. ואשרי מי שה' מאיר לו עיניו וארעא והנה צאר מים. דברש"י שבת יא ע"א פירש "שלישי לבטן שהוא

מצינו בסה"ק כתבו לכם על קרן השור, בחלק שור מועד לכל חי, וסימנך בנו"ת צעד"ה על"י שו"ר ת"ם, דינא לידון בדבר החדש, הוא ניהו דין שור תם שנגח ג' פעמים בג' ימי פורים משולש. ודן התם צקרקע לפני רבותיו אי צכה"ג חשיב כהועד בצעליו או לא. וע"ש דהביא מרשכבה"ג בעל איל משולש שוה שוקיים (המיוחס למו"ר פרשנדתא האגני) דנקט דחשיב כג' נגיחות ביום אחד, אבל בפירוש עגלה משולשת ישרת זווית (לזוויתא על עזיך, המכונה מרן הבעלגולה) פליג וכתב דג' נגיחות בג' ימים הן. והנה כידוע רבו כמו רבו התמיהות בכל הדורות דין חמור זה, ולית נגר ובר נגר דליפרקיניהו, עד שאזרתי אנוכי הק' כגבר חלצתי ואמרתי לנפשי שחי ונעצורה ואפלס צים לרך ונתיבה צמים עזים, עד שנתקיים צי מקרא שכתוב "עוף לא צייץ" ומראה אינו שומעים זולתי קול, ונתקיים גם "כל עבדי המלך אשר צעור המלך כורעים משתחוים", וצדקה. וזה החילי בעז"ה.

והנה, מקופיא הוה סלקא אדעתי הרחבה דין זה ודאי תליא אי הך תלתא יומי לפורים משולש כיומא אריכתא הוו או דכג' יומי חשיבו. דאי כחד יומא הוו להו כולהו, נראה פשוט דהדין עם רבנו בעל איל משולש דאין כאן העדאה ומשלים חזי נזק. אבל אי הוו כתלתא יומי שפיר כתב מרן הבעלגולה דהועד השור בצעליו מתמול שלשום וחייב בנזק שלם. וכל ישראל רואים את הקולות ולמשמע ארזן הלוה דאבה נפשו, ונשתומם כולי עלמא כחדא שעתא למואל פי שהוא ככהו גדול בצאתו מבית קה"ק. ואחר תום השימושו, בא אור יקרות וקיפאון, ולא ברעש ה'. ופתאום ילאו מפי מיילי מעלייתא בהך סוגיא, ותחת רגליי נעשה כמעשה לבנת הספיר, וכל דברי כחור הבהיר, ותחת כנפי השכינה אנוכי הק' (=הקדוש) מאיר ומזהיר. נבקעה החומה ותיהום כל העיר, מי הוא זה ואיזה הוא שמלאו ליבו לבוא אחר הגביר, ואשר לא הושת לו השרביט אחת דחו להמיר. ושזב לא יבוא בלבוש שק אל המלך בלתי אס הוא זה אשר חכמתו בפלך (כלומר לאיתתא ניהו).

ותחילה היה נראה לחו"ד הענייה והרמה בזה בהקדם מה שנחלקו רבותינו לגבי הך שילוש דברית בין הבתרים, לאמר רחמנא: "ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש ותר וגו'". ותהו וקהו צה כל רבותינו ושדו צה נרגייהו, מהו עניינא דהך בשילוש משלשין. דרש"י התם פי: "עגלה משולשת – שלשה עגלים, רמוז לשלשה פרים פר יום

כך ראו לומר (ב"מ יז ע"ב): "אי לאו דללאי לך חספא לא משכחת מרגניתא תותה".

וכאמור בדברי קודשי לעיל, נפ"מ רבתיא איכא להך מרגניתא דקיימא תותה לחספא. להנה זכינן לדין שור תם שנגח בג' ימי פורים משולש, ומסקינן דהרי הוא כשור תם לכל דבריו, ובעליו משלם פלגא ניזקא כי היכי דלינטרי לתוריה (שישמרו לו על התור), וכדברי בעל חיל משולש הג"ל. אלא דלפי"ז לע"ג דברי בעל העגלה משולשת דנקיט דשור מועד הוא, והא חזינן הכא דמוכחא מילתא דיומא אריכתא הוה והך תורא כמי שנגח ג"פ ביום אחד, וכי"ז יעשה מועד!

הן אמת דדין זה מתלח תליח בפלוגתא התנאים הק' נו"ע גבי דין ג' נגיחות ביום אחד. דכידוע נחלקו בו ר"מ ורבי יהודה (ב"ק כג ע"ב – כד ע"א), ואלו ואלו דא"ת. ומעתה שמה יל"פ דבעל העגלה משולשת אזיל בשיטת ר"מ דיך ייעוד גם ביום אחד (דריחוק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כ"ש). אלא אי קשיא לן הא קשיא, דלהלכה פסקו כל הפוסקים וחננו חנטיא כרבי יהודה שבג' נגיחות ביום אחד אינו נעשה מועד, וכ"ע. ואל תשיבני מדברי הטורא"ח בסי' קיד בשם מהר"ם מרוטנבורק שלמד להלכה מדברי ר"מ, דכבר **היכרו מן בעל אתרא קדישא הדין** על קדוקו דזה, ואכ"מ. אלא לפוס ריהטא י"ל דרבנו בעל העגלה משולשת ס"ל דבנדון דידן לר"י נמי נעשה מועד, דאף דלהלכה הגך תלתי יומי דין יום אחד להו, סו"ס בפועל תלתי יומי הוה. ולעניין העדאה אזלינן בתר המציאות ולא בתר הדין.

ואחר שפניתי פרקי מאה ואחת שו"ר דעוד יך ליישב לפי מש"כ מרן הראי"ה בפרי עץ הדק, שאכל הגוים אזלינן בתר המציאות ואכל היהודים בתר ההלכה (גבי מפרכסת אי כחיה חשיבא או כשחוטתה). אם כן, שפיר יך לומר דמוקמינן לדברי הבעלגולה בשור של ישראל שנגח שור של עכו"ם, ועל כן דין העדאתו שפיר אזלינן בתר המציאות ולא בתר הדין. הן אמת דלהלכה פסקינן שדנים להם כדינינו היכא שיפסידו מזה, שני דרכיה דרכי נועם וכל דרכיה מרמה, והרי כאן שור מועד משלם נ"ש והוי חומרא לבן ברית וקולא לבן נוח, ואל"ע רב.

אך יך לדון טובא בכל זה, דזיל בתר טעמא. דמאי טעמא סבר ר"י דאינו נעשה מועד ביום אחד, מפני דיך לתלות נגיחותיו בסיבת טבעו המיוחד, דשמה עניינו לנגוח הוא דווקא באותו היום ומהך טעמא הוא דאינו נעשה מועד לכל הימים. אם כן, הה"נ בפורים משולש אף דפועל הוה ג' יומי, ואף דאזלינן בתר המציאות ולא בתר הדין, אכתי יך לתלות את כל נגיחותיו בסיבת הפורים (שמה אותו שור לדיק נוגח רק ביום שמן טוב), וכך דלישה רואה דם בווסת החודש

משבת, מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכחה, והולך ראשון ושני אינו בריא". אמנם בעירובין סג ע"א פירש: "גדל שלישי, ואז הוא עומד בעיקר טעם בשרו, כדתנן (בבא מציעא סח, א): ומגדלין אותן עד שיהו משולשין, ואמרינן נמי (שם/בבא מציעא/ סט, א): מותר שלישי – בשכרך, אלמא אורחיה עד שלישי, ליטנא אחרינא: שלישי לבטן, והקה לי הא דאמר בעלמא (סנהדרין סה, ב) רב חנינא ורב אושעיא הוה עסקי בספר יצירה, וכל מעלי שבתא איברי להו עגלח תילתא דהתם מאי שלישי לבטן איכא, הא לא היה בבטן מעולם". ונראה דמסקנתו הוא שגדל שלישי ולא שלישי לבטן. ולכאורה לא אזיל לשיטתו הג"ל בעגלה משולשת, אך לשון חכמים לחוד כמושג"ת, ואין להאריך. וע"ע ברש"י סנהדרין סה ע"ב, ד"ה 'עגלח תילתא'. הן אמת דהתוס' בגיטין נו ע"א כתבו, שהוא מלשון "ושלשים על כלו", והיינו, בריא וטוב".

אך בר מן דין נראה דכוס לדבר אחד כיוונו דעגלח תילתא הוא עגל שמן טוב. אמנם בכמה דוכתיה קרינן ליה עגלח תילתא ולא עגלח תילתא, ואולי שאני זה מזה ואכתי כל"ע. עלה בדינינו בס"ד דמשולש בלשון חכמים שאני מלשון תורה, ומהא סלקינן ונחתין דפורים משולש אינו יומא אריכתא וגם לא תלתי יומיה אלא יום שמן טוב. אף דיך ליישב לשון חכמים עם ליטנא דקרא שיעלו בקנה אחד עם שם המיוחד ואז יהיה ה' למלך ושמו יהיה אחד. דפשיטא הוא דיומא אריכתא הוא יום שמן טוב, ושפיר פורים משולש הוה כיומא אריכתא, שהוא יום שמן (דשלושה ימים בקרבן ושלושה לאומים ממעיו ייפרדו) וטוב.

ועתה מתוך אדי היין, אף דאכתי לא באו לעולם, עלה דעתי חידוש מרעיש בסוגיא חמורה במסכתא דמגילה. דשמה רבה דקם ושחטיה לרבי זירא בסעודת פורים בפורים משולש הוה, ומחמת גודלו (דלכן כריך היה לעשות מאה תעניות כשעלה לארץ, ר' ב"מ פה ע"א, שאם לא כן לא היה עומד בשרו בתללות הדרך) חשב לעגלח תילתא ולכן שחטו לסעודת פורים. ובדברי דמכאן גם רמז לתענית אסתר מן התורה, דאיהי נמי בעי למיתב בתעניתא ולמיעביד דיאטה כדי שיתקיים בה מקרא מלא ותלבש אסתר מלכות ופשוט.

אלא דאכתי יך עוד לדון בזה, דבפורים משולש קי"ל דהסעודה נעשית רק ביום השלישי (שהוא יום א' בשבוע), שנאמר "וביום השלישי (אחרי הדיאטה) ותלבש אסתר מלכות", אף דהמגילה נקראת ביום הראשון (שהוא יום ו' בשבוע). הא קמן דפורים משולש נעשה שמן טוב רק ביום השלישי דפורים (בעת הסעודה), וכי"ז ייקראו כל ימי פורים משולש יום שמן טוב? על כרחנו שלושת ימי פורים משולש כיומא אריכתא נינהו, והוכיח סופו על תחילתו, דאם בסופו שמן טוב הוא, מוכחא מילתא דכולו חשיב שמן טוב. ועל

זכינו לדין דפורים משולש הוא יום אחד כפשוטו, והשור הגוגח נותר שור תם, ואף דברי תם ולא נשלב, מן העולם ועד העולם. הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ, ואף אורי לעד יתנוצץ. ויהא הפורים הזה כנצורת נביא חוזה, יישמע בבית זה קול ששון וקול המון מן התורה מניין. והוא כקול שדי מלא דברי אל חי. יום בריא ושמון, ונאמר אמן. יום שייחמו חטאינו ויכלו תלחותינו, יום שתשרה צריאות בכל מעשי ידינו. ועל אנשי השרון היה אומר יהי ראון שייעשו שוריהם סטייקים על שולחנם. והיו כל ימיהם כיום אחד ויאתיו כל לעובדו, ויאמרו בגויים אין עוד מלבדו. והשענא עש מסלעם, וזכרם לא יסוף מזרעם.

תלינו לה לפי התאריך שקבעו בי"ד, ופשוט. וממילא גם כאן השור אינו נעשה מועד לכל הימים. אמנם לפי דרכנו נראה דבכה"ג ייעשה מועד לימי פורים בכל שנה (וי"א לימי פורים משולש בלבד). ושזב יל"פ בזה את הך דרבה שחטיה לרב זירא, דשמא נראה לו כעגלא תילתא ושחטו דס"ל כר"א דריש הכונס דאין לו שמירה אלא סכין, ופשוט. אך הלום כבר למדנו מרבנו הש"ך (בעל שם הבקיות הנ"ל) יו"ד סי' קפט סק"ג דלב מלכים ורזנים ביד ה', וניתן הטבע לחכמים לשלוט בו בחינת לדיק גוזר והקב"ה משתאה ונדהם. דהנה קי"ל דבת שלוש בתוליה חוזרים, ובירושלמי כתובות איתא שאם עברו בי"ד החודש הרי בתוליה חוזרים, בת ג כבת חפס לחטא. וכידוע דמייתי עלה התם קרא ד"חקרא לאלוהים עליון לאל גומר עלי", ומיהו אשר יבוא לפני המלך, מאן מלכי רבנו. ולפי"ז י"ל דמעט שקבעו חכמים את פורים משולש להיות כיום אחד הרי הוא הפך להיות יום אחד במציאות ממע, וממילא לרבי יהודה השור אינו מתייעד בנדון דידן נמי. ומיהו שיבין דברי חכמים וחידושים, דשזב דברי העגלה משולשת שכל דבריו דברי קבלה ודברי נביאות כע"ג.

ובקולי דבריי היה נראה לאי צפור שנגח שור של גוי עסקינן יך להביא ממרחק לחמנו ולתלות זה הדין בהך דינא דמקרי בלע"ז [אינקרנאציע](#), נוטריקון (אין קרן אלא מנאציס). דמאינו התם לרבותינו יך השלוחים זרקללה"ה שנמנו וגמרו לאלל הגויים יך שלושה שהם אחד, וכדקי"ל חכמה בגוים תאמין (אף דיך לדון מיהו האב ומי הבן ומי רוח הקודש. ושמא היום הראשון דפורים משולש הוא ניהו רוח הקודש שנוחת ורומרת אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אציהם). ולפי"ז שפיר הוי פורים משולש כיומא חדא ושזב לא מתייעד השור דג' נגיחותיו היו ציומא חדא, ובעל השרו נקי (משלם פלגא). ובזה שפיר גם דפקנו את הגויים לפי דיניהם, והותרנו לנו את חיי ממונס (שלל יאמר אותו לדיק ואבדום ועינו אותם קיים בהם ואחרי כן ייאלו בחאי הרכוש לא קיים בהם), ונמאלו כל דרכינו נועם ושלום ושמנו הגדול נמאל מתקדש בעולם על ידי חושבי ויראי שמו.

הן אמת דמאינו [מחלוקת בין קופנהגן לביני](#) הק' (=הקדוש), במשנת המינין הנ"ל אי אותם שלושה הם באמת אחד או לא, והוא בבחינת לימא כתנאי דהני רבותא איל משולש ועגלה משולשת. ולפחות לשיטתיה דבעל דבבי דס"ל ששלושתם דין יום אחד ממע להם (אף דאיהו לשיטתיה חזא ביה תיוהא), שפיר פשיטא שגם לדין הכי הוא, ללא תהא כוהנת כפונדקית?! דהא קי"ל לליכא מידעם לבין נוח אסור ולישראל שרי (ר' סנהדרין נט ע"א).